

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Pasaules Brīvo latviešu apvienības gadskārtējās valdes sēdes atklāšanā

Publicēts: 02.10.2019.

[Egils Levits](#)

Dārgie tautieši!

Mīļie draugi!

Paldies par šo izdevību uzrunāt jūs Pasaules Brīvo latviešu apvienības (PBLA) valdes sēdē, kas jau daudzus gadus notiek Rīgā.

PBLA ir izveidojusies kā trimdas organizāciju centrālā *jumta organizācija*, kas apvieno latviešus, kuri bija spiesti doties trimdā. Es uzsveru vārdu 'trimda'. Trimda ir latviešu nācijas kultūrvēsturiska daļa, kas zināmu laiku politisku iemeslu dēļ bija spiesta dzīvot ārpus Latvijas. Šajā laikā, kad Latvija nebija pati ar saviem valsts orgāniem darboties spējīga, trimda bija tā, kas uzturēja Latvijas valsts brīvības gribu, brīvības garu un ar savu politisko darbību spieda negribīgās rietumvalstis (jo nebija tā, ka rietumvalstis ārkārtīgi atbalstītu Latvijas valsts neatkarības atjaunošanu) uzturēt spēkā Baltijas valstu okupācijas neatzišanas politiku. Patiešām ir apbrīnojami, kā skaitliski samērā neliels skaits latviešu varēja tik mērķtiecīgi un efektīvi darboties, lai dotu savu pienesumu pasaulvēsturiskajos notikumos, un tādā veidā arī uzturēja Latvijas valsts *de facto* pastāvēšanu.

Svarīgs elements bija, starp citu, arī Latvijas pasas, ko izdeva mūs sūtniecības Vašingtonā un Londonā. Mūsu diplomāti, kuri turpināja darboties, iztulkoja Latvijas Satversmi un Latvijas likumu pretrunā ar toreizējo burtu, bet saskaņā ar garu. Tiem, kuri tuvāk vēlas to noskaidrot, ir 2010. gada 13. maija Satversmes tiesas spriedums, kur ir uzrādīta šī diplomātiskā dienesta pareizā rīcība okupācijas apstākļos, uzturot Latvijas valsti pēc būtības. Arī es gribētu izmantot izdevību pateikties visiem, kuriem toreiz bija izņemtas šīs Latvijas pasas.

Pasaules Brīvo latviešu apvienība kā trimdas *jumta organizācija* ir unikāla arī citos plašākos aspektos. Līdzīgi tas bija arī lietuviešiem un igauņiem, bet, ja mēs apskatām citas tautas, tur nebija tik ļoti organizētas šīs trimdas sabiedrības, un noteikti nebija vienota, atzīta centrālā organizācija, kā tas bija latviešiem jau no paša sākuma.

Mēdz teikt, ka latvieši ir vienpatņi un grūti organizējas, bet, ja patiešām vajag, tad tas arī notiek, un PBLA ir labs piemērs.

Pēc Latvijas valsts atjaunošanas, kur, kā jau teicu, PBLA ir diezgan liela loma, mainījās latviešu sociālais sastāvs, kuri dzīvo ārpus Latvijas. Jautājums ir par to, kā trimda faktiski pārtransformējās par diasporu. Jo lielākā daļa latviešu, kas šodien dzīvo ārpus Latvijas, nav trimdinieki un nav arī viņu pēcnācēji, bet ir cilvēki, kuri ir izbraukuši no brīvās Latvijas dažādu personīgu iemeslu dēļ – labāks darbs, labāks atalgojums, studijas, mācības, pieredzes iegūšana. Un tas brīvā, demokrātiskā valstī un globalizētajā pasaulē ir normāli, ka viena daļa no tautas vienmēr atrodas ārzemēs. Tas nav nekāds Latvijas fenomens, tā tas ir visiem. Latvijas fenomens, es teiktu, ir tā, ka mēs tomēr kā skaitliski neliela nācija (bet tikai skaitliski neliela, nevis savā garā un idejās neliela) vēlamies saglabāt šo cilvēku, kuri dzīvo ārpus tās, piederību Latvijas valstij un latviešu nācijai.

Es apzināti daļu Latvijas valsti un latviešu nāciju. Latvijas valstij ir robežas, un tās mēs varam redzēt kartē. 64 000 kvadrātkilometru ir Latvijas teritorija iekšpus šīm robežām. Savukārt latviešu nācijai nav robežu. Latviešu nācija dzīvo visā pasaulē, un visur ir latviešu nācijas daļas, kaut vai viens cilvēks.

Es biju vasarā 2x2 nometnē Latgalē, un tur piedalījās bērni no tādām valstīm, par kurām es agrāk nekad nebūtu domājis, ka tur ir latvieši, piemēram, no Omānas, Kataras, Bahreinas un Pakistānas. Būtībā latviešu nācija lēnām sāk *pārklāt visu globusu*.

Tas ir ļoti svarīgi, ka nācija ir globāla un valsts ir teritoriāla, taču šī sasaiste starp nāciju un valsti ir ļoti būtiska, jo valsts balstās uz nāciju, un tas ir arī *expressis verbis* noteikts mūsu Satversmes ievadā – Latvija ir latviešu nācijas mājvieta un centrs. Cilvēki dzīvo pamatā, protams, Latvijā, un tas ir svarīgi, ka Latvijā, bet zināmu dzīves posmu pavada ārpus tās atkarībā no katra individuālās izšķiršanās.

Šī individuālā izšķiršanās vai lēmums, kādu laiku dzīvot ārzemēs, protams, nenozīmē sakņu vai saišu sarašanu ar savu nāciju un valsti. Šajā ziņā Pasaules Brīvo latviešu apvienība ir jaunu izaicinājumu priekšā, kādā veidā tā sasaista kopā vai dod savu pienesumu šo saišu uzturēšanai, jo latviešu nācija ir transformējusies, un līdz ar to arī PBLA, kas sākotnēji bija domāta kā trimdas organizācija, jātransformējas par diasporas centrālo organizāciju. Šis transformācijas process joprojām notiek. Es runāju par organizatorisko struktūru, kas arī daļēji mainās. Es domāju, ka tas ir labi un pareizi, ka mums pastāv šāda veida centrālā organizācija, kas pārstāv cilvēkus, to latviešu nācijas daļu, ko kādreiz sauca par piekto novadu – tie, kuri atrodas ārpus Latvijas valsts teritorijas.

Šeit parādās divi uzdevumi šai nācijas daļai, kuru reprezentē arī Pasaules Brīvo latviešu apvienība. Piederība kādai nācijai (konkrētāk – latviskums) neiedzimst, latviskumu vai piederību kādai nācijai iegūst socializācijas ceļā – pamatā ģimenē, bet, protams, arī no apkārtnes. Tas ir ārkārtīgi svarīgi, ka PBLA pievērš uzmanību šim identitātes jautājumam, lai šie cilvēki, kuri ilgstoši vai ne tik ilgi dzīvo ārzemēs, arī pieaugtu latviskumā, paturētu savu saiti, savu piederības sajūtu latviešu nācijai un Latvijas valstij.

Es domāju, ka šī PBLA pieredze vai, teiksim, diasporas latviešu pieredze un arī šie uzdevumi, ko mērķtiecīgi veic PBLA, ir svarīgi arī Latvijā. Proti, tādēļ, ka arī Latvijā nacionālā piederība globalizētā un eiropeizētā pasaulē nav nemaz tik pašsaprotama. Piemēram, pirms 100 gadiem zemnieks nedomāja, vai viņš ir francūzis vai latvietis, viņš vienkārši bija latvietis. Šodien tev ir drusciņ jāpadomā, piemēram, kaut vai par valodas lietojumu. Zinātnē mēs redzam, kā latviešu valoda zaudē savu pozīciju. Aktuāls arī jautājums, vai ar zināmu politisku uzsvāri mēs vienmēr un visur Latvijā lietojam latviešu valodu vai tomēr pārejam uz svešvalodu, ja kāds mūs uzrunā konkrētajā svešvalodā. Tas viss ir nacionālās identitātes jautājums.

Pasaules Brīvo latviešu apvienība un citas diasporas organizācijas ir svarīgas Latvijai, lai Latvijas valsts paturētu savu latvisko saturu, savu latvisko identitāti, jo Latvijas valstij pēc būtības ir jēga tikai kā latviskai valstij. Es domāju, ka latviešu nācijas daļai, kas dzīvo ārpus Latvijas, kuri saasinātākā veidā uztver un pārdomā identitātes jautājumu, šie jautājumi ir svarīgi vai kļūst svarīgāki arī Latvijā, jo piederība savai nācijai nav gluži pašsaprotama, kā tas bija varbūt pirms simt gadiem.

Vienlaikus lielākā daļa no diasporas latviešiem dzīvo augsti attīstītās, industriālās valstīs Eiropā, Ziemeļamerikā, Austrālijā, Jaunzēlandē. Tur, protams, ir interesanta politiskā un ekonomiskā pieredze un tas, kā funkcionē demokrātija. Latvija katrā ziņā ir

pilnvērtīga, demokrātiska un tiesiska valsts, taču Latvijas demokrātijā ir arī zināmi deficīti. Es domāju, ka, esot kaut kur citur demokrātiskā valstī, šie cilvēki, kuri novēro savu tiešo vidi un salīdzina Latviju, var mērķtiecīgāk redzēt šos deficītus un dot savu pienesumu to novēršanā.

Latvijas valstij un latviešu nācijai ir svarīgi, ka mēs paturam šo un varbūt vēl plašāku, jaunāku un spēcīgāku diasporu, nekā tā bija trimdas laikā. Tur tā bija zināma veida alternatīva, kur uzturēja Latvijas valsts neatkarības garu. Juristi to sauc par darbību bez uzdevuma, kas ir Civillikumā īpaša nodaļa. Darbība bez uzdevuma nozīmē, ka mēs darbojamies kāda cita interesēs tāpēc, ka viņš nav spējīgs pats darboties. Tas nozīmē, ka trimda uzņēmās šo politisko līderību, tādēļ, ka Latvijā tas nebija iespējams okupācijas un represiju dēļ. Daži to varētu saukt par slogu vai nastu, citi par, teiksim, kategorisko imperatīvu, proti, mums tas bija jādara, un, ja mēs to nedarītu trimdā, tad vispār šī valsts neizskanētu pasaulē. Tagad šāds uzdevums diasporas latviešiem vairs nav, taču diasporas latviešiem ir citi uzdevumi latviešu nācijas kontekstā. Es jau minēju šos identitātes jautājumus, Latvijas atbalsta jautājumus, arī drošības politikas kontekstā ļoti svarīgi, ka latvieši savās mītnes zemēs izdara zināmu politisku spiedienu viņu zemes valdībām, lai tomēr veicinātu Latvijas valsts drošību, ekonomiku u. tml.

Jums šeit ir daudz interesantu uzdevumu. Kā jau teicu, pieņemu, ka tas ir iekšējais kategoriskais imperatīvs, kādēļ to darāt, un tas ir arī, starp citu, ļoti labs, efektīvs un mērķtiecīgs piemērs, kā jādarbojas pilsoniskai sabiedrībai.

Es pateicos jums Latvijas valsts vārdā par šo ilgstošo darbību pirms Latvijas valsts atjaunošanas un par jūsu darbību tagad un nākotnē. Visi kopā mēs veidojam latviešu nāciju un Latvijas valsti. Lai patīkama un interesanta valdes sēde! Paldies!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-pasaules-brivo-latviesu-apvienibas-gadskartejas-valdes-sedes-atklasanā>